

A szabálykövetéstől az érték követésig

Két könyv a vállalati compliance-funkció kiteljesedéséről

Ambrus István – Farkas Ádám

A compliance alapkérdései

Az etikus vállalati működés elmélete és gyakorlata

WOLTERS KLUWER KIADÓ, 2019

Kocziszky György – Kardkovács Kolos

A compliance szerepe a közösségi értékek és érdekek védelmében

Elmélet és gyakorlat

AKADÉMIAI KIADÓ, 2020

A közelmúltban két kiváló könyv látott napvilágot a compliance témakörében, amelyek egyaránt hozzájárulnak a compliance-menedzsment elméleti háttérének és gyakorlatának fejlesztéséhez. *Ambrus István és Farkas Ádám* „A compliance alapkérdései – Az etikus vállalati működés elmélete és gyakorlata” című könyve 2019-ben jelent meg a Wolters Kluwer Kiadó gondozásában, míg *Kocziszky György és Kard-*

kovács Kolos „A compliance szerepe a közösségi értékek és érdekek védelmében – Elmélet és gyakorlat” című könyvét az Akadémiai Kiadó jelentette meg 2020-ban. A két könyv fontosabb tartalmi elemeinek ismertetése előtt röviden tekintsük át a vállalati compliance fejlődési ívét annak érdekében, hogy elhelyezhessük a két szakkönyvet a compliance szakirodalmának fő áramlatában.

A jogi szabályozás egyre terjedelmesebbé és komplexebbé válása a múlt század közepétől kezdve két nagy kihívás elé állította a nagyobb méretű vállalatokat. Egyfelől a belső szabályozásuknak meg kellett felelnie a jogszabályi előírásoknak, másfelől el kellett érniük, hogy a dolgozók munkájuk során betartsák a belső szabályzatokat. E kettős megfelelési kényszerre adott válaszul alakították ki az élenjáró vállalkozások saját compliance (megfelelési) funkciójukat. Az önálló compliance-funkció a pénzügyi szervezetek, valamint a termelő és szolgáltató nagy vállalkozások világában az 1980-as évektől vált széles körben használatossá. Ennek jegyében a vállalatok egy szervezeten belüli rendszert állítottak fel annak garantálása érdekében, hogy a vállalat minden vezetője és alkalmazottja betartsa a szabályokat.

A compliance-funkció kiteljesedése azonban nem állt meg jogszabályi előírásoknak való megfelelésnél. Nem kis mértékben a különböző nagyvállalati botrányok reakciójaként már nemcsak a szabályos, hanem az etikus magatartást is elvárásá tettek a vállalatok és más szervezetek számára. Ennek jogfejlődési folyamatát részletesen ismerteti Ambrus István és Farkas Ádám könyve, amelynek a szerzők nagyon tudatosan adhatták „Az etikus vállalati működés elmélete és gyakorlata” alcímet, jelezve, hogy mára a vállalatok etikus működése vált a compliance egyik alapkérdésévé. Ezzel összhangban a szerzők a compliance fogalmát a következőképpen definiálják: „Tükörfordításban a szó »megfelelést« jelent, pontosabban pedig a különböző jogszabályoknak (jogi normáknak), valamint belső, a vállalat által saját maga által – tulajdonosai, munkavállalói, szerződéses partnerei számára – felállított, részben szintén jogszabályokon, részben pedig erkölcsi-etikai alapokon nyugvó (pl. adott esetben etikai kódexekbe foglalt) normáknak való megfelelést jelenti. Újabban pedig már a megfelelés, a szabályoknak betű szerint megfelelő (»compliant«) működés már nem is elegendő

az etikusnak nevezhető működéshez, annál több kell, mégpedig az, hogy egy adott vállalat szervezetét, annak minden szintjét szellemiségében is áthassa az ún. compliance-kultúra.” (Ambrus, Farkas, 2019, 19. oldal)

Az évtizedek során egyre gazdagodtak a compliance-funkció céljai és eszközei, abban azonban – egészen a legutóbbi időkig – nem változott, hogy a jogszabályi és etikai megfelelést a belső szabályozások tökéletesítésével, a dolgozók tevékenységét, magatartását kívülről befolyásoló kontrolllok révén törekedett elérni. Ezt nevezik szabályalapú megközelítésnek, de a szabályok közé már beleértve az etikai szabályozásokat (például részletes etikai vagy magatartási kódexet) is. Az elmúlt évtizedben azonban ebben is változás állt be. Az Egyesült Államokban az úgynevezett *compliance-integrity* programok váltak általánossá, amelyekben hangsúlyosabbá vált az etikus szervezeti kultúra kialakítása, a vezetői példamutatás, és ezek eredményeként annak elősegítése, hogy a szervezet dolgozói azonosuljanak a szervezet céljaival, értékeivel és belső meggyőződésből kövessék azokat. A szabálykövetés mellett megjelent az értékkövetésre való törekvés is.

A német szakirodalomban is előtérbe került a compliance értékalapú megközelítése. Ennek alátámasztására két Németországban 2018-ban publikált könyv címét említhetjük:

- Wertorientiertes Compliance-Management (Értékközpontú compliance-menedzsment. Dittmers, 2019) és
- Compliance Management – Grundsätze und praktische Hinweise zur Einführung eines wertebasierten CMS (Compliance-menedzsment – alapelvek és gyakorlati tanácsok az értékalapú CMS bevezetéséhez. Makowicz, 2018).

A compliance-menedzsment nemzetközi szakirodalma legfrissebb fejleményeinek tükrében különösen üdvözlendő, hogy a magyar szakirodalom is gazdagodott egy olyan művel, amely a compliance-funkciónak a közös-

ségi értékek védelmében játszott szerepét emeli ki már a címében is. A Kocziszky György és Kardkovács Kolos szerzőpáros által írt könyv hangsúlyozza, hogy „a compliance nem csak módszer, hanem szemléletmód is, ami annyit jelent, hogy adott vállalkozás minden tagja nem csak megismeri a munkájával kapcsolatos etikai, jogi, szakmai elvárásokat, hanem követi is azokat, elkötelezett azok betartásáért és azt önként vállalja” (16. oldal). Ezzel összhangban a compliance-menedzsment céljait a következőképpen határozzák meg:

- „adott vállalat működésére vonatkozó törvények, rendeletek, szakmai standardok, valamint belső szabályok, elvárások nyomon követése, betartatása, valamint az esetleg várható negatív következmények elkerülése, ill. ennek hatására jelentkező kockázatok kezelése,
- a vállalati működés átláthatóságának szabályozottságának biztosítása, erőforrások gazdaságos és hatékony felhasználása,
- etikus vállalati működés feltételeinek megteremtése, a korrupciós kockázatok megelőzése.” (ugyanott)

Látható, hogy mindkét könyv hangsúlyozza a compliance-funkciónak az etikus szervezeti működés megteremtésében játszott fontos szerepét. Ugyanakkor mindkét könyv rámutat arra is, hogy a compliance-funkciónak konkrét bűncselekmények kockázataival szemben is védelmet kell biztosítania a vállalat és vezetői számára.

Ambros István és Farkas Ádám könyve egy önálló, közel 80 oldal terjedelmű fejezetet szentel a vállalati visszaéléseknek, részletesen kifejtve, hogy ezek miként lépik át a bűncselekmény határát. Jó, ha tisztában van minden vállalati vezető azzal, hogy a bűncselekmények hány fajtája, hány különböző formában ütheti fel a fejét egy vállalati környezetben. A könyv felsorolása az következőkre terjed ki:

- korrupciós bűncselekmények (vesztegetés és vesztegetés elfogadása, hivatali vesztege-

tés és hivatali vesztegetés elfogadása, befolyásvásárlás és befolyással üzérkedés, feljelentés elmulasztása);

- vagyon elleni bűncselekmények (lopás, sikasztás, csalás, hűtlen és hanyag kezelés);
- vagyon elleni erőszakos bűncselekmények (zsarolás, önbíraskodás);
- gazdasági bűncselekmények (költségvetési csalás, pénzmosás, csődbűncselekmény, üzleti titok megsértése);
- egyéb, vállalati szférában felmerülő bűncselekmények.

E fejezet nagy érdeme, hogy éppen annyit mond el ezekről a bűncselekményekről, amennyit arról egy szervezet – nem jogász végzettségű – vezetőinek jó tudniuk, éppen annak érdekében, hogy hatékonyan tudják e bűncselekmények kockázatait azonosítani és kiépitni kezelésük kontrolljait. Ráadásul a sok jogi fogalmat közérthetően ismerteti a könyv.

A bűncselekmények kockázatainak azonosításához Kocziszky György és Kardkovács Kolos könyve – a vonatkozó jogszabályhelyek beidézése mellett – elsősorban azáltal nyújt segítséget, hogy keretes írásként részletesen ismerteti az ilyen jellegű, nagy visszhangot kiváltó bűncselekményeket, az Enron energetikai vállalat könyvelési csalásától kezdve a vatikáni bank pénzmosásáig. A könyv célszerűen alkalmazza a keretes írások technikáját, azaz a könyv logikájának megtörése nélkül illeszt be a szerzők gondolatmenetébe hosszabb szövegrészleteket, tipikus bűnesetek, illetve jogszabályok ismertetését. Ez utóbbtól néhány évvel ezelőtt még óvtam volna a szerzőket. A könyv azonban elsősorban e-book formájában kerül terjesztésre, így a jogszabályok aktualizálása technikailag nem jelent majd nehéz feladatot.

A két könyv együttes ismertetése azért lehet célravezető, mert a compliance-funkciónak más-más aspektusára fókuszálnak. Az Ambros, Farkas szerzőpár a compliance-funkció kemény eszközeit tárgyalja részletesen, különösen azokat, amelyek az elmúlt évek uniós

jogalkotása révén kerültek az érdeklődés középpontjába. Ilyen a panaszkezelés, bejelentési rendszer, bejelentővédelem, amelyet érintően az Európai Unió 2019 októberében fogadta el az úgynevezett Whistleblowing Irányelvet. Ennek a rendelkezéseit 2021. év végéig kell beépíteni a tagállamok nemzeti szabályozásába. A vállalati belső visszaélés-vizsgálat lehetőségei bemutatásának pedig az ad uniós aktualitást, hogy ezen eljárások keretében is alkalmazni kell az EU adatvédelmi rendeletének előírásait, ami vizsgálati rendszer körülmények kiépítését teszi szükségessé. Aktuális témát dolgoz fel a compliance szabványosításáról szóló fejezet is, mivel az erre vonatkozó „Compliance-menedzsmentrendszer” elnevezésű, ISO 19600 szabvány 2014-ben, az „Antikorrupciós irányítási rendszerek” elnevezésű ISO 37001 szabvány pedig 2019-ben született. A könyv röviden ismerteti az előkészítés alatt álló a „Visszaélés bejelentéssel kapcsolatos irányítási rendszer” elnevezésű ISO 37002 szabvány tervezett tartalmi elemeit is. A táblázatos formában, tömören bemutatott szabványok komoly segítséget adhatnak a vállalatok számára saját compliance-rendszereik olyan fejlesztéséhez, amely a korrupciós cselekmények megelőzéséhez is erős kontrollokat tartalmaz.

Kocsizky György és Kardkovács Kolos sem tekinthetnek el a compliance-menedzsment jogszabályi követelményének ismertetésétől, már csak azért sem, mert az általuk legrészletesebben bemutatott pénzügyi (biztosítók, hitelintézetek) területen különösen erőteljesek a compliance-szervezet és funkció kiépítésének előírásai. A pénzügyi szektor kiemelése nemcsak azzal függ össze, hogy mindkét szerző a Monetáris Tanács tagja, hanem indokolja is, hogy a compliance-funkció alkalmazására hosszabb idő óta jogszabályok kötelezik a szektor szervezeteit, Következésképpen a szektorban tevékenykedő vállalkozások által kialakított compliance-módszerek és -megoldások mintaként szolgálhatnak azon köztulajdonú

gazdasági társaságok számára, amelyek részére jogszabály csak a 2021-től tette kötelezővé megfelelési funkció és szervezeti egység létrehozását.

A jogszabályok és a betartásuk érdekében kialakított megoldások ismertetése mellett a könyvükben nagy teret szentelnek az értékkövetés témakörének is. A könyvnek a compliance céljait bemutató 2. fejezete elsőként tárgyalja az értékorientált működés feltételeinek való megfelelés témakörét. A szerzők az értékrend fogalmának ismertetése után amellet érvelnek, hogy az *„értékrend mérték, amely támpontot nyújt a szervezet víziójának, jövőképeinek meghatározásához, segít az értékelésben. Az értékrend közösségivé integrálja az individuális törekvéseket, mentesíthet a »jó« és a »rossz« permanens megválasztásának a terhe alól, és arra orientál, hogy az egyén felismerje a helyes irányt”* (65. oldal). Az értékorientált működés feltételrendszerének másik fontos elemeként az etika – és különösen a hivatásetika – dilemmáit ismerteti a könyv. A különböző hivatásterületek dilemmáinak táblázatba rendezése segíti, hogy az olvasó ne csak megtalálja hivatásának tipikus etikai dilemmáit, hanem azok önálló megválaszolására készítse őt, mivel maga a könyv – helyesen – meg se próbálja megválaszolni ezeket a kérdéseket. A dilemmák feldolgozásához az egyes szakterületek etikai elveinek felsorolásával járul hozzá a könyv. Ezt követően a szabályozott, jogszerű működésnek való megfelelés szabályozási keretrendszerét, elveit, struktúráját ismertetik a szerzők, majd körbejárják a compliance harmadik – az átlátható, eredményes és prudens működés feltételeinek való megfelelés – kérdéskörét is.

Mindkét könyv szerzői azzal a kihívással szembesülhettek, hogy haladó szintű ismereteket szerettek volna átadni könyveik olvasóinak, de közben tudták, hogy Magyarországon a compliance-funkció kiépítése több iparágban még gyerekcipőben jár. Ezért mindkét könyv

ismerteti a compliance-menedzsment alapjait is. Ambrus Attila és Farkas Ádám könyve „A compliance-funkció és keretrendszer” című fejezete tömören bemutatja az e rendszerrel szembeni általános követelményeket, majd a felsővezetők és a *compliance officer* szerepét emeli ki. Emellett kitér az informatika szerepére és ezen belül az úgynevezett *forensic data analytics* (bűnügyi adatelemzés) eszközökre, amelyek „képesek arra, hogy több forrásból, hatalmas adatmennyiség feldolgozásával, valós időben, komplex folyamatokat elemezzenek, és olyan visszaélésre utaló, gyanús viselkedéseket, mintákat, trendeket tárjanak fel és jelezzenek, amelyek ezek nélkül – pusztán az emberi szakértelemre és elemzőképességre támaszkodva – rejtve maradnának”. (45. oldal)

A Kocziszky, Kardkovács szerzőpár könyvének 4. fejezete lépésről-lépésre mutatja be a compliance-menedzsmentrendszer kiépítésének feladatait az értékek és célok meghatározásától kezdve a kockázatkezelésen, a compliance-funkciót támogató informatikai rendszer kialakításán, a személyi és szervezeti keretek létrehozásán át, a compliance-kézikönyv kidolgozásáig. E fejezet szemléletes ábrákkal, az ismeretek táblázatokba rendezésével, konkrét megoldások tömör bemutatásával

is segítséget nyújt azoknak a szervezeteknek, amelyek most tervezik compliance-funkciójuk megerősítését vagy kiépítését. Nincsenek kevesen, hiszen a jogszabályok éppen 2021-től tették kötelezővé a köztulajdonú gazdasági társaságok széles köre számára a compliance-funkció vagy a jogszabályokban is használt magyar szóhasználat szerint a megfelelési szervezet és funkció kiépítését. Ez az időbeli egybeesés különös aktualitást ad mindkét könyv megjelenésének.

Címében mindkét szerzőpáros könyve azt ígéri, hogy a könyve egyaránt szól majd a compliance elméletéről és gyakorlatáról. Könyveik méltatója elégedetten állapítja meg, hogy ígéretüket teljesítik. Mind a két könyv a compliance nemzetközi szakirodalom legkorszerűbb (az etikus vezetést és az érték-követést is hangsúlyozó) irányzatához illeszkedik. Magas színvonalú elméleti ismereteket oszt meg az érdeklődő olvasókkal. Ugyanakkor mindezt olyan közérthetőséggel, rendszerezettséggel, az életből vett példák és módszerek bemutatásával teszi, hogy azok konkrét útmutatást is adnak a compliance gyakorlatának fejlesztéséhez.

Pulay Gyula

szvpulay@uni-miskolc.hu

IRODALOM

AMBRUS I., FARKAS Á. (2019). *A compliance alapkérdései – Az etikus vállalati működés elmélete és gyakorlata*. Wolters Kluwer, Budapest

KOCZISZKY GY., KARDKOVÁCS K. (2020). *Compliance szerepe a közösségi értékek és érdekek védelmében – Elmélet és gyakorlat*. Akadémiai Kiadó, Budapest,

<https://doi.org/10.1556/9789634545972>

DITTMERS, C. (2018). *Werteorientiertes Compliance-Management*. Nomos
<https://doi.org/10.5771/9783845288154>

MAKOWICZ, B. C. (2018). *Compliance-Management – Grundsätze und praktische Hinweise zur Einführung eines wertebasierten CMS*. Reguvis Fachmedien

339/2019. (XII. 23.) Kormányrendelet a köztulajdonban álló gazdasági társaságok belső kontrollrendszeréről